

WALDEMAR SEREMAK SAC

DUCHOWOŚĆ KOMUNII
W UJĘCIU LISTU APOSTOLSKIEGO
NOVO MILLENNIO INEUNTE JANA PAWŁA II

Sługa Boży Jan Paweł II podczas swego długiego Pontyfikatu wielokrotnie inicjował przedsięwzięcia, które pobudzały wiernych do bardziej ofiarnego uczestniczenia w realizowanym przez Kościół dziele ewangelizacji i uświęcania świata. Papież-Polak do historii Kościoła przeszedł jako ten, który między innymi wezwał wiernych do budowy cywilizacji miłości, do rozpoczęcia dzieła nowej ewangelizacji i do zaangażowania się na rzecz misji *ad gentes*, przypominając, że Kościół jest stale w stanie misji. Dokonał bezpośredniego przygotowania nowego Ludu Bożego do celebracji Wielkiego Jubileuszu Roku 2000 i nią pokierował, pobudził też wiernych do pogłębienia swego życia duchowego, wzywając ich do kształtowania w sobie duchowości miłosierdzia, misyjnej i eucharystycznej, czy komunii. Z pewnością to, czego nauczał, i przykład, jaki dał stylem swego życia, sposobem przeżywania przez siebie wiary, pozwala stwierdzić, że możemy w nim dostrzec przejawy wyżej wymienionych duchowości, co świadczy o wielkim bogactwie jego życia duchowego.

Tematyka dotycząca komunii miłości i wiążącej się z nią duchowości komunii na pewno należała do głównych nurtów myśli Jana Pawła II i można ją zaliczyć do jednych z najważniejszych tematów jego nauczania¹ Zwołany przez niego w 1985 r. – z okazji dwudziestolecia zakończenia Soboru Waty-

Dr WALDEMAR SEREMAK SAC – adiunkt Katedry Duchowości Życia Konsekrowanego w Instytucie Teologii Duchowości KUL, Al. Racławickie 14, 20-950 Lublin; adres do korespondencji: al. Warszawska 31, 20-803 Lublin.

¹ Por. A. A. N a p i ó r k o w s k i. „*Ecclesia-communio personarum*” w myśli Jana Pawła II, „Sosnowieckie Studia Teologiczne”, t. VII, red. J. Orzeszyna, Kraków–Sosnowiec 2005, s. 92-104.

kańskiego II – Nadzwyczajny Synod Biskupów dokonał bardzo głębokiej refleksji nad misterium Kościoła i przybliżył wiernym rozumienie istoty nowego Ludu Bożego jako „komunii”, wyjaśniając przy tym znaczenie bardzo bogatego treściowo słowa *communio*² Zwrócenie uwagi przez ojców synodalnych na te dwie istotne prawdy o rzeczywistości Kościoła, na to, że jest tajemnicą i komunią (wspólnotą), doprowadziło do tego, że wielu teologów poszerzyło przedmiot swych zainteresowań między innymi o zagadnienie Kościoła postrzeganego jako wspólnota, czego owocem jest wciąż rosnąca liczba publikacji na ten temat³

Jan Paweł II, wzywając wszystkich wiernych do krzewienia duchowości komunii i podejmując próbę określenia jej istoty, dał szczególnie silny impuls do skupienia przez wielu teologów swej uwagi, ogólnie mówiąc, na teologii komunii. Dla zachęcenia wszystkich do realizacji tego zadania, ze względu na znaczenie, jakie dla życia i misji Kościoła III tysiąclecia przypisywał temu dziełu, to jest krzewieniu, promowaniu tej duchowości, stwierdził, że urzeczywistnienie jej w wiernych będzie miało błogosławione skutki tak dla nich samych, dla spełnienia się ich jako chrześcijan, jak i dla Kościoła oraz świata. Obserwacja sytuacji Kościoła i świata pokazuje, że inicjatywa Jana Pawła II na pewno czeka na realizację. Wynika z niej, że rzeczą konieczną jest to, aby przyrzeć się papieskiemu ujęciu duchowości komunii. Istnieje wielka potrzeba poznania, jak on tę duchowość postrzegał, jaką – według niego – ma być oraz w jaki sposób i za pomocą jakich środków można ją w sobie i w innych – według niego – ukształtować, co spodziewał się osiągnąć po wezwaniu wiernych do krzewienia jej i po dokonaniu przez nich recepcji tego apelu, a także po zastosowaniu się ich do wskazań, które wypowiedział na jej temat w dokumencie, jakim jest List apostolski zatytułowany *Novo millennio ineunte*.

Dokonanie charakterystyki wizji duchowości komunii, z jaką spotykamy się w ogłoszonym przez Jana Pawła II wyżej wymienionym dokumencie,

² Por. S. N a g y, *Po dwudziestu latach (O II Nadzwyczajnym Synodzie Biskupów z teologiem ekspertem synodalnym ks. prof. dr. Stanisławem Nagym SCJ rozmawia Joanna Lubieniecka)*, „Communio” 6(1986), nr 4, s. 3-21; J. S t r o b a, *Ucieczka w tajemnicę? O Synodzie Nadzwyczajnym Biskupów 1985*, w: *Kościół kierowany przez Słowo Boże sprawuje tajemnice Chrystusa dla zbawienia świata. Nadzwyczajny Synod Biskupów 1985*, Wrocław 1986, s. 75-77.

³ Por. A. A. N a p i ó r k o w s k i, *Misterium communionis. Eklezjalny paradygmat dziejów zbawienia* (Myśl teologiczna, t. 53), Kraków 2006, s. 18-20. Warto tu zauważyć, że wśród publikacji, które ukazały się w języku polskim w związku z obradami tego Synodu, był m.in. artykuł Waltera Kaspra, zatytułowany *Kościół jako wspólnota. Refleksje nad eklezjologiczną ideą przewodnią Soboru Watykańskiego II* („Communio” 6(1986), nr 4, s. 26-42).

z pewnością ułatwi zbadanie okoliczności zwrócenia się przez niego do wiernych z wezwaniem do krzewienia jej, a następnie dokonanie analizy treści określi jej istoty, na koniec zaś ustalenie celu wypromowania jej przez Ojca Świętego i przyjrzenie się zaproponowanej przez niego drodze do ukształtowania się jej w człowieku ochrzczonej oraz środkiem sposobnym do osiągnięcia tego.

I. OKOLICZNOŚCI ZWRÓCENIA SIĘ PRZEZ JANA PAWŁA II DO WIERNYCH Z WEZWANIEM DO KRZEWIENIA DUCHOWOŚCI KOMUNII

Duchowości komunii Jan Paweł II poświęcił trzy punkty Listu apostolskiego *Novo millennio ineunte*, wchodzące w skład czwartej, ostatniej, jego części, zatytułowanej: *Świadkowie miłości* (por. NMI 43-45). Promocji duchowości, o której mowa, Ojciec Święty dokonał w dokumencie ogłoszonym na zakończenie Wielkiego Jubileuszu Roku 2000, co miało miejsce w dniu 6 I 2001 r. Już na samym wstępie analizowanego listu Jan Paweł II stwierdził, że ogłasza go w szczególnym czasie, bo przy końcu uroczystego celebrowania dwutysięcznej rocznicy narodzin Chrystusa i na początku nowego etapu dziejów Kościoła, na progu nowego ich stulecia i tysiąclecia (por. NMI 1). Ta okoliczność skłaniała Ojca Świętego do spojrzenia wstecz, dla przyjrzenia się przebiegowi celebracji przez Kościół pamiętki przyjścia na świat Zbawiciela, tym samym owocom realizacji przygotowań wiernych do Jubileuszu i programu jego obchodu, a także do skupienia uwagi na przyszłości, która czeka Kościół (por. NMI 3), ponieważ „przeżywaliśmy Jubileusz nie tylko jako wspomnienie przeszłości, ale jako proroczą zapowiedź przyszłości” (tamże). Jak wynika z treści Listu apostolskiego *Novo millennio ineunte*, Janowi Pawłowi II, gdy przystępował do ogłoszenia tego dokumentu, szczególnie zależało na tym, aby zachęcić wszystkie Kościoły lokalne do tego, by korzystając z tego, czego należący do nich wierni doświadczyli podczas celebracji Wielkiego Jubileuszu Roku 2000, z entuzjazmem przełożyły to, czego doświadczyły „na język postanowień i konkretnych programów działania” (tamże). Listem apostolskim *Novo millennio ineunte* Ojciec Święty pragnął – jak w nim zauważył – pomóc całemu nowemu Ludowi Bożemu, by oceniwszy stan gorliwości w realizacji swego posłannictwa – w świetle użyzionym mu przez Ducha Świętego w roku 2000, a właściwie, w szerszym wymiarze czasowym,

bo w okresie od Soboru Watykańskiego II aż po Wielki Jubileusz – „z nowym zapalem podjął swą pracę duchową i duszpasterską” (tamże).

Jan Paweł II zaapelował w Liście apostolskim *Novo millennio ineunte* o krzewienie w Kościele duchowości komunii w czasie szczególnym, który nazwał „rokiem miłosierdzia” (NMI 10), bo doszło wówczas do odbudowy bądź umocnienia przez wielką liczbę wiernych swej komunii z Bogiem w Trójcy Świętej Jedynym i z bliźnimi. Bardzo wielu ludzi doznało bowiem podczas trwania Wielkiego Jubileuszu działania łaski Bożej, która poruszyła ich sumieniami (por. NMI 1), pojednało się z Bogiem i z bliźnimi oraz uzyskało dar specjalnego odpustu (por. NMI 6).

Ponadto należy też zauważyć, że List apostolski *Novo millennio ineunte*, zawierający zaadresowane do wszystkich wiernych wezwanie do krzewienia w Kościele duchowości komunii, ogłoszony został na zakończenie roku, w którym bardzo wielka ich liczba w sposób szczególny miała możliwość przyswojenia sobie prawdy o Kościele jako komunii, gdyż doświadczyła komunii z innymi ludźmi ochrzczonymi, uczestnicząc w spotkaniach różnych grup pielgrzymów, przybyłych do Rzymu, czy innych – wyznaczonych przez władzę kościelną – miejsc, by tam „prosić o jubileuszowy dar miłosierdzia” (por. NMI 10, 12).

Na pewno oprócz wymienionej powyżej, niezwykle ważną okolicznością towarzyszącą wypowiedzianemu w omawianym liście apostolskim apelowi Jana Pawła II o krzewienie duchowości komunii, na którą trzeba zwrócić baczną uwagę, jest zachodzenie w krajach uważanych do niedawna za katolickie stale pogłębiającego się procesu dechrystianizacji, rozpad w wielu miejscach chrześcijańskiej tkanki społecznej i tkanki kościelnej, a także pojawienie się przed Kościołem wraz z upadkiem „żelaznej kurtyny” nowych wyzwań, jak np. procesu globalizacji.

Należy jeszcze zauważyć i to, że ogłoszony przez Jana Pawła II List apostolski *Novo millennio ineunte* ukazał się w okresie trwającego od 1985 r., tj. od chwili zwołania przez Ojca Świętego w Rzymie – z okazji dwudziestolecia zakończenia Soboru Watykańskiego II – Nadzwyczajnego Synodu Biskupów, ogólnie mówiąc, wzrostu zainteresowania się wielu wiernych tematyką komunii i – jak to zostało już podkreślone – intensywnego rozważania przez teologów prawdy o Kościele jako komunii. Ojcowie synodalni zwrócili bowiem uwagę na fakt, iż *communio* jest ideą centralną i podstawową w dokumentach

Soboru Watykańskiego II, wzbudzając zainteresowanie się wiernych szczególnie komunią Boga z ludźmi⁴

II. ISTOTA DUCHOWOŚCI KOMUNII W ŚWIETLE LISTU APOSTOLSKIEGO *NOVO MILLENNIO INEUNTE*

Istotę duchowości komunii Jan Paweł II ukazał w 43. punkcie Listu apostolskiego *Novo millennio ineunte*⁵ W punkcie tym zamieścił kilka określeń tej duchowości. Najpierw stwierdził, że duchowość komunii „to przede wszystkim spojrzenie utkwione w tajemnicy Trójcy Świętej, która zamieszkuje w nas i której blask należy dostrzegać także w obliczach braci żyjących wokół nas” W słowach tych zwrócił uwagę na to, że znamioną cechą tej duchowości jest zjednoczenie konkretnej osoby ludzkiej z Bogiem, trwanie tego człowieka w jedności z Nim, Bogiem w Trójcy Świętej Jedynym, świadomość tej osoby ludzkiej obecności w niej Boga i skupienie przez nią swej uwagi na Nim, kontemplowanie Jego oblicza, pełna otwartość na prawdę objawioną przez Boga ludziom, także jej, recepcja tej prawdy przez akt wiary i na drodze zgłębiania jej treści.

Ponadto, duchowość ta charakteryzuje się tym, że kto ją posiadał, jest przekonany o tym, iż Bóg miłuje wszystkich ludzi, iż mają oni wielką godność z racji pochodzenia od Niego, bycia stworzonym na obraz i podobieństwo Jego, co domaga się uszanowania każdego. Chodzi więc tu o głębokie, pełne podziwu i akceptacji, afirmacji, wejrzenie w oblicze drugiego człowieka, zauważenie, uświadomienie sobie jego wielkości z racji więzi istniejącej między Bogiem Stwórcą i każdą istotą ludzką, szczególnie zaś z tą, która otwierając się na łaskę Bożą uzyskała godność dziecka Bożego, weszła w relację synowską z Bogiem, Ojcem bogatym w przebaczenie i łaskę.

Jan Paweł II stwierdza ponadto, że duchowość komunii „to także zdolność odczuwania więzi z bratem w wierze dzięki głębokiej jedności mistycznego Ciała, a zatem postrzegania go jako «kogoś bliskiego», co pozwala dzielić

⁴ Por. S. N a g y, *Kościół na progu trzeciego tysiąclecia*, w: *Kościół kierowany przez Słowo Boże sprawuje tajemnice Chrystusa dla zbawienia świata. Nadzwyczajny Synod Biskupów 1985*, Wrocław 1986, s. 90-91.

⁵ Bardzo klarownie przybliży czytelnikowi treść nauki Jana Pawła II na ten temat J. Castellano Cervera w artykule: *Nowość duchowości komunii*, „Gen's” 3(2005), nr 1-2, s. 7-8.

jego radości i cierpienia, odgadywać jego pragnienia i zaspokajać jego potrzeby, ofiarować mu prawdziwą i głęboką przyjaźń” (NMI 43). W powyższym określeniu duchowości komunii za jej szczególny znak rozpoznawczy Ojciec Święty uznał zdolność odczuwania więzi z innymi ludźmi wiary, członkami Kościoła, widzenia w innych wiernych kogoś bliskiego, a w konsekwencji dokonywania pełnej ich afirmacji, uznawania za przyjaciół i na rozliczne sposoby okazywania im miłości braterskiej. Na potrzebę więzi międzyludzkiej, głębokiej jedności z innymi ludźmi, miłości jako znaku rozpoznawczego duchowości komunii, Jan Paweł II zwrócił uwagę w dwóch następnych określeniach tej duchowości, mówiąc że jest ona także zdolnością „dostrzegania w drugim człowieku przede wszystkim tego, co jest w nim pozytywne, a co należy przyjąć i cenić jako dar Boży: dar nie tylko dla brata, który bezpośrednio go otrzymał, ale także «dla mnie»” (tamże). Takie spojrzenie na duchowość komunii pozwala wysnuć wniosek, że jest ona otwartością na wszystkich ludzi, nie tylko na braci i siostry w Chrystusie Panu, na członków Kościoła, ale także jest solidarnością z innymi, dostrzeganiem w innych ludziach pozytywnych ich stron, traktowaniem tego, co w nich dobre, jako Bożego daru, który został dany poprzez nich również ich bliźnim⁶

Duchowość komunii „to wreszcie – jak naucza Jan Paweł II – umiejętność «czynienia miejsca» bratu, wzajemnego «noszenia brzemion» (por. Ga 6, 2) i odrzucania pokus egoizmu, które nieustannie nam zagrażają, rodząc rywalizację, bezwzględne dążenie do kariery, nieufność, zazdrość” (NMI 43). W tym ostatnim określeniu duchowości komunii Jan Paweł II zwrócił uwagę na fakt bycia gotową przez osobę, która stara się nią żyć, pełnej poświęcenia służby na rzecz bliźnich, do postawy ustępowania im, do zajęcia takiej postawy, którą znamionuje odrzucenie wszystkiego, co dzieli ludzi i oddala ich od siebie.

Najogólniej mówiąc, duchowość komunii to przeżywanie jedności, komunii w miłości człowieka z Bogiem oraz z pozostałymi członkami Kościoła. Na pewno bardzo wymownym jej wyrazem jest gotowość do obdarzania, i obdarzanie, miłością nawet tych, którzy są poza wspólnotą zbawienia⁷

⁶ Por. J. C a s t e l l a n o C e r v e r a, *Mistyka i asceza komunii*, „Gen’s” 3(2005), nr 1-2, s. 23-25.

⁷ Por. Ch. L u b i c h, *Zjednoczenie z Bogiem*, „Gen’s” 2(2004), nr 3, s. 56-58; P C o d a, *Niezbędne podstawy dla teologii wspólnoty*, „Gen’s” 3(2005), nr 4, s. 7-13.

III. CEL WYPROMOWANIA PRZEZ JANA PAWŁA II DUCHOWOŚCI KOMUNII

Dla ustalenia celu wypromowania przez Jana Pawła II duchowości komunii na pewno cenne jest zauważenie jego wyznania, znajdującego się na pierwszych stronach Listu apostolskiego *Novo millennio ineunte*, że od początku swego Pontyfikatu myślał o jubileuszu, który miał być obchodzony przez Kościół w roku 2000, jako o wydarzeniu opatrnościowym dla Kościoła, czasie wielkiego przełomu w dziejach nowego Ludu Bożego i świata (por. NMI 2). Uważał, że przygotowania do obchodu Wielkiego Jubileuszu Roku 2000 i przeżycie go staną się dla Kościoła okazją do wnikliwej refleksji nad sposobem dokonania jego odnowy i wzmożenia wysiłku podjętego dla zrealizowania zleconej mu przez Jezusa Chrystusa misji ewangelizacyjnej (por. tamże). Za największy owoc obchodów wspomnianego jubileuszu, jak czytamy w analizowanym liście apostolskim, „samą istotę wielkiego dziedzictwa Jubileuszu” (NMI 15), Ojciec Święty uznał praktykowaną w tym czasie przez nowy Lud Boży kontemplację oblicza Chrystusa, którego wierni postrzegają jako postać historyczną i jako tajemnicę, „i którego wieloraką obecność przeżywają w Kościele i w świecie, wyznając, że On jest sensem historii i światłem na naszej drodze” (tamże). To doświadczenie Wielkiego Jubileuszu Roku 2000 skłania, według Jana Pawła II, do śmiałego spojrzenia w przyszłość i każe bez lęku, z pełnym zaufaniem Jezusowi Chrystusowi, który wołał: *Duc in altum !* (por. Łk 5, 4), „wy płynąć na głębię”, postawić sobie samemu wielkie wymaganie, by zacząć dążyć do świętości, doskonałości chrześcijańskiej, pobudza do podjęcia z entuzjazmem konkretnych przedsięwzięć, pozwalających skuteczniej służyć Królestwu Bożemu (por. NMI 15, 58). Wierni – jak zauważył Jan Paweł II – uzmysławiając sobie ogrom zadań stojących przed nimi na progu nowego tysiąclecia dziejów Kościoła, postrzeganych wyraźniej dzięki doświadczeniu jubileuszowemu, winni szczególnie mocno pamiętać o tym, aby wszystko, co z Bożą pomocą postanowią, wyznaczając sobie plan działania na okres po Jubileuszu, „było głęboko zakorzenione w kontemplacji i w modlitwie” (NMI 15), by starali się najpierw „być”, zanim zaczną „działać”. Należy zauważyć, że taką właśnie postawę Jezus Chrystus radził przyjąć Marcie, siostrze Marii i Łazarza, o czym możemy przeczytać w Ewangelii według św. Łukasza (por. Łk 10, 41-42). W celu ułatwienia adresatom Listu apostolskiego *Novo millennio ineunte* przyjęcia takiej właśnie postawy, Jan Paweł II sporo miejsca poświęcił we wspomnianym dokumencie,

bo całą drugą część, zatytułowaną *Oblicze do kontemplacji*, rozważeniu tajemnicy Chrystusa.

Duchowość komunii na pewno może stać się szczególną pobudką dla wiernych, którzy ją z Bożą pomocą w sobie wypracowali, do zaangażowania się ze wzmożoną energią w dziele ewangelizacji, ponieważ miłość do Chrystusa i bliźnich szuka swego wyrazu w służbie Królestwu Bożemu poprzez udział w dziele realizacji misji, zleconej Kościołowi przez Zbawiciela w dniu Jego wstąpienia do nieba (por. Mk 16, 15). Ona sprawia, że wierni dają niezwykle wyraziste świadectwo życiem prawdziwie chrześcijańskim, kształtowanym na drodze wypełniania przykazania miłości, a świadectwo życia jest pierwszą formą ewangelizacji (por. Jan Paweł II, Encyklika *Veritatis splendor*, nr 107, 109). Już w Adhortacji apostołskiej *Christifideles laici* (por. ChL 32) Jan Paweł II zauważył, że komuniam z Jezusem Chrystusem rodzi komunie pośród chrześcijan, z innymi ludźmi⁸ Stwierdził m.in., że komuniam jest źródłem i owocem misji (por. tamże). Urzeczywistnianie duchowości komunii to na pewno także realizacja postulatu wypłynięcia przez wiernych na głębie, a także, by najpierw „być” zanim zacznie się „działać”

O celu wypromowania przez Jana Pawła II, za pośrednictwem Listu apostołskieg *Novo millennio ineunte*, duchowości komunii bardzo wiele mówi nam treść wspomnianej już, czwartej części tego dokumentu, zatytułowanej *Świadczenie miłości*. Ojciec Święty stwierdził na samym początku tej części analizowanego listu, że „komuniam” (*koinonia*), „będąca ucieleśnieniem i objawieniem samej istoty tajemnicy Kościoła” (NMI 42), jest tą wielką dziedziną, „w której należy podjąć zdecydowane i planowe działania na płaszczyźnie Kościoła powszechnego i Kościołów partykularnych” (tamże). Przypomniał przy tym, że ma ona swe źródło w miłości Boga do ludzi, rozlewającej się w nas „za sprawą Ducha darowanego nam przez Jezusa (por. Rz 5, 5), abyśmy wszyscy stali się «jednym duchem i jednym sercem» (Dz 4, 32)” (tamże). Kiedy Kościół buduje komunie miłości, objawia się jako „sakrament” „znak i narzędzie wewnętrznego zjednoczenia z Bogiem i jedności całego rodzaju ludzkiego” (KK 1).

Wielkim wyzwaniem, z jakim nowy Lud Boży spotkał się na progu nowego tysiąclecia, jest – jak to sformułował Jan Paweł II – działanie podejmowane z myślą o tym, by Kościół stawał się domem i szkołą komunii (por. NMI

⁸ Por. A. Czaja, *Communio w eklezjologii Soboru Watykańskiego II i w dokumentach posoborowych*, w: *Communio w chrześcijańskiej refleksji o Kościele*, red. A. Czaja, M. Marczewski, Lublin 2004, s. 125-127

43). W tym właśnie Ojciec Święty widział drogę dochowywania wierności Bożym zamysłem i jednocześnie dawanie odpowiedzi na najgłębsze oczekiwania świata. Krzewienie duchowości komunii, której istotę wyjaśnił Jan Paweł II w punkcie 43. Listu apostolskiego *Novo millennio ineunte*, ma poprzedzić przystąpienie do programowania konkretnych przedsięwzięć, podejmowanych w ramach czynienia Kościoła domem i szkołą komunii, a więc dawanie odpowiedzi na wielkie wyzwanie nowego tysiąclecia, stojące przed Ludem Bożym od początku tego tysiąclecia. Procesowi krzewienia duchowości komunii ma towarzyszyć podkreślanie jej znaczenia jako zasady wychowawczej uwzględnianej w toku formacji członków wszystkich stanów życia w Kościele i w świecie⁹ Krzewienie duchowości komunii jest konieczne wobec postulatu, by komunია była wyraźnie widoczna w relacjach między członkami nowego Ludu Bożego (por. NMI 45). Jan Paweł II przez wypromowanie w Liście apostolskim *Novo millennio ineunte* duchowości komunii zapoczątkował realizację postulowanego przez siebie dzieła krzewienia tej duchowości, jako pierwszy zaczął to czynić.

IV KSZTAŁTOWANIE – I ŚRODKI KU TEMU SPOSOBNE – WYPROMOWANEJ PRZEZ JANA PAWŁA II DUCHOWOŚCI KOMUNII

Uważna lektura Listu apostolskiego *Novo millennio ineunte* umożliwia czytelnikowi poznanie nie tylko istoty wypromowanej w tym dokumencie przez Jana Pawła II duchowości komunii, ale także odkrycie dróg jej urzeczywistnienia w sobie. Ponieważ duchowość ta jest duchowością chrześcijańską, w której dominującym elementem jest komunია miłości człowieka ochrzczonego z Bogiem w Trójcy Świętej Jedynym i z bliźnimi, przeżywana – budowana i podtrzymywana – w sposób ukazany w określeniach tej duchowości danych przez Jana Pawła II w 43. punkcie omawianego listu apostolskiego, momentem niejako wyjściowym w urzeczywistnianiu tej duchowości jest przyjęcie chrztu św. i życie zgodne z treścią przyrzeczeń wówczas złożonych. Oczywiście, niezwykle istotnym narzędziem kształtowania w człowieku ochrzczonego duchowości komunii jest sakrament pokuty i pojednania, a także

⁹ Por. tamże, s. 133; T P a s z k o w s k a, *Communio jako paradygmat teologii duchowości*, w: *Communio w chrześcijańskiej refleksji o Kościele*, s. 464-468.

Eucharystii. Warto zauważyć, że o wadze sakramentu pokuty i pojednania w procesie urzeczywistniania w wiernych duchowości komunii wiele mówią te fragmenty Listu apostolskiego *Novo millennio ineunte*, w których Jan Paweł II wyraża swą radość z faktu uzyskania przebaczenia grzechów i pojednania się wielkiej rzeszy członków Kościoła z Bogiem i z bliźnimi, podczas Wielkiego Jubileuszu Roku 2000, dzięki temu, że przystąpili do sakramentu pokuty i przyjęli dar specjalnego odpustu jubileuszowego (por. NMI 6, 10). Na niezwykle ważną rolę sakramentu pokuty w budowaniu komunii i duchowości komunii wskazał Jan Paweł II także w tym punkcie omawianego listu, w którym wzywa duszpasterzy do tego, by nie ustawiali w zachęcaniu wiernych do praktyki tego sakramentu, do pokuty sakramentalnej (por. NMI 37). Z kolei o wadze Eucharystii w dziele budowy komunii miłości, kształtowania się w wiernych duchowości komunii, na pewno bardzo wymownie świadczy podkreślenie przez Jana Pawła II tego, że Rok Wielkiego Jubileuszu miał być rokiem „głęboko eucharystycznym” (por. NMI 11), a także zaakcentowanie przez niego konieczności jak najpełniejszego uczestnictwa w niedzielnej Eucharystii (por. NMI 35-36). Oczywiście, należy zauważyć także fakt ogłoszenia przez Ojca Świętego Jana Pawła II niedługo po zakończeniu Wielkiego Jubileuszu Roku 2000 dokumentów (Encykliki *Ecclesia de Eucharistia*, datowanej 17 IV 2003 r., oraz Listu apostolskiego *Mane nobiscum Domine*, datowanego 7 X 2004 r., który ukazał się w związku z zainicjowaniem obchodu Roku Eucharystii, mającego miejsce w okresie od października 2004 do października 2005 r.) zawierających bardzo bogatą naukę m.in. na temat roli Eucharystii w życiu duchowym wiernych. Jan Paweł II przypomniał w nich, że „Eucharystia tworzy komunię i wychowuje do komunii” (EdE 40).

Szczególnie ważne w procesie kształtowania się w wiernych duchowości komunii jest to, by stale pogłębiała się w nich wiara, umacniała nadzieja i coraz bardziej rozpalala się miłość. Dlatego Jan Paweł II zaproponował adresatom Listu apostolskiego *Novo millennio ineunte*, by chętnie słuchali Słowa Bożego i oddawali się lekturze Pisma św. (por. NMI 39), również, by jako „słudzy Słowa” chętnie podejmowali się karmienia nim innych (por. NMI 40) oraz stawali się dla siebie nawzajem świadkami wiary (por. NMI 41) i miłości (por. NMI 42-57).

W procesie kształtowania się w wiernych duchowości komunii niezwykle ważne jest i to, by ożywiło się w nich pragnienie świętości (por. NMI 30-31) oraz zrodziła świadomość istoty komunii (por. NMI 42). Sposób kształtowania w wiernych duchowości komunii bardzo wyraźnie wynika również z treści jej określeń, podanych przez Jana Pawła II w punkcie 43. Listu apostolskiego *Novo millennio ineunte*. Na pewno spojrzenie utkwione w tajemnicy Trójcy

Świętej, poczucie braterstwa i solidarności z innymi, tj. odczuwanie „więzi z bratem w wierze” (tamże), dostrzeganie w drugim tego, co jest w nim pozytywne, a także „czynienie miejsca” bliźnim, braciom, noszenie wraz z bliźnim jego brzemion, odrzucanie pokusy egoizmu, to działania, które mogą mieć i mają wpływ na kształtowanie się w wiernych duchowości komunii. Pobudzi do nich i uzdolni do jak najwłaściwszej postawy wobec Boga i bliźnich kontemplacja Oblicza Jezusa Chrystusa, do której Jan Paweł II zachęcał i do której drogę wskazał (por. NMI 16-28).

Apel Jana Pawła II do wiernych zawarty w tytule trzeciego rozdziału Listu apostolskiego *Novo millennio ineunte*, zatytułowanego *Na nowo rozpoczynać od Chrystusa* (por. NMI 29-41), uznać trzeba za niezwykle ważną wskazówkę metodyczną, konieczną do uwzględnienia w procesie formowania w sobie, czy w innych, duchowości komunii, a zarazem, potraktowania jej jako jednego z istotnych warunków skuteczności procesu urzeczywistniania tej duchowości. Na pewno o wielkiej wadze tej wskazówki dla skuteczności tego procesu świadczy umieszczenie jej i w innym jeszcze dokumencie nauczania Jana Pawła II, a mianowicie w Liście apostolskim *Rosarium Virginis Mariae* (por. RVM 9-25), ogłoszonym 16 X 2002 r. Należy tu wspomnieć o tym, że w czasie drugiej fazy bezpośrednich przygotowań do obchodu wielkiego Jubileuszu Roku 2000, tj. w roku 1997, czyli w toku realizacji ogłoszonego w Liście apostolskim *Tertio millennio adveniente* programu tych przygotowań, uwaga całego nowego Ludu Bożego skupiona została wokół Jezusa Chrystusa (por. TMA 39-43). Bardzo ważnym sposobem – i zarazem środkiem – urzeczywistniania duchowości komunii jest niewątpliwie praktyka i stałe pogłębianie swego życia modlitewnego. Warto tu przypomnieć, że zachęcając – w analizowanym dokumencie (w Liście apostolskim *Novo millennio ineunte*) – wiernych do modlitwy Jan Paweł II stwierdził, że chrześcijaństwo powinno wyróżniać się przede wszystkim sztuką modlitwy (por. NMI 32). Trzeba zauważyć, że niezwykle wymowne jest to, co wynika z treści tych słów.

*

Analiza Listu apostolskiego *Novo millennio ineunte* przeprowadzona dla poznania nauki Jana Pawła II na temat duchowości komunii pozwala wysnuć szereg wniosków. Najpierw należy podkreślić, że krzewienie duchowości komunii jest podporządkowane przez Jana Pawła II czynieniu Kościoła „domem i szkołą komunii” (por. NMI 43), zaistnienie czego jest sprawą bardzo pilną i ważną, ponieważ w urzeczywistnianiu takiej wizji Kościoła dostrzegł on wielkie wyzwanie, czekające Lud Boży w nowym tysiącleciu. Odpowiedzi

na nie, jak zauważył Sługa Boży, oczekuje od Kościoła zarówno Bóg, jak i świat. Danie jej będzie wyrazem dochowywania wierności Bożemu zamysłowi (por. tamże). Duchowość komunii posiada w oczach Jana Pawła II rangę zasady wychowania, ma więc podstawowe znaczenie w procesie formacji chrześcijańskiej, i to w odniesieniu do wszystkich stanów życia w Kościele i w świecie. Jej urzeczywistnianie w życiu chrześcijanina wprowadza go w zażyłość we współżyciu z Bogiem w Trójcy Świętej Jedynym, uświęca go, uwyrażnia więzi, wspólnotę z Nim, a także potęguje więź, jedność z bliźnimi, pozwala aktywnie być obecnym w życiu społecznym, ożywia je, uszlachetnia, umacnia, utrwała istniejące w społeczności więzy międzyludzkie, owocuje pokojowym współistnieniem członków tej społeczności, współżyciem ludzi, wiedzie do urzeczywistnienia tego, co składa się na fakt, iż Kościół jest sakramentem, prowadzi do spełnienia jego misji. Skoro istotna jest dla duchowości komunii więź z Jezusem Chrystusem, szczególnie ważną rzeczą jest sięganie po te środki, dostępne w Kościele, które pozwalają lepiej poznać Odkupiciela człowieka i do Niego przyłączyć, wejść w trwałą komunie z Nim i stale ją pogłębiać. Stąd szczególnie pilną rzeczą jest ożywienie i pogłębienie swego życia modlitewnego, praktykowanie kontemplacji Oblicza Jezusa Chrystusa, zaktywizowanie swego życia eucharystycznego. Oczywiście, trzeba ciągle pamiętać o tym, by otwierać się na głoszoną przez Kościół naukę i szafowaną przez niego łaskę Bożą, szczególnie przez jak najczęstsze przystępowanie do sakramentów pokuty i Eucharystii, pamiętając o tym, że jest on posłany przez Boga, by na drodze głoszenia Ewangelii i szafowania łaską sakramentalną prowadził ludzi do poczwórnego pojednania: z Bogiem, z bliźnimi, ze stworzeniem i z samymi sobą.

Na pewno istnieje pilna konieczność rozważenia istoty duchowości komunii ukazanej nam przez Jana Pawła II w dokumencie, za pomocą którego ją wypromował, jakim jest List apostolski *Novo millennio ineunte*. Dlatego poszczególni wierni winni zadać sobie trud, by naukę Jana Pawła II na jej temat poznać. Jest też rzeczą konieczną, aby duchowni dołożyli starań, by pozostałym wiernym pomóc pojąć istotę duchowości komunii i podjąć wysiłek konieczny dla ukształtowania jej w sobie. Należy zdynamizować dzieło krzewienia tej duchowości w wymiarze całego Kościoła, mając zawsze na uwadze zasadniczy cel tego działania, ukazany przez Jana Pawła II na początku 43. punktu Listu apostolskiego *Novo millennio ineunte*, którego osiągnięcie wspaniale zaowocuje w życiu poszczególnych członków nowego Ludu Bożego oraz całej Wspólnoty zbawienia i rodziny ludzkiej, na różne sposoby zniewolonej przez zło.

BIBLIOGRAFIA

- C e r v e r a J. C., Mistyka i asceza komunii, „Gen's” 3(2005), nr 1-2, s. 17-25.
- C e r v e r a J. C., Nowość duchowości komunii, „Gen's” 3(2005), nr 1-2, s. 7-12.
- C o d a P Niezbędne podstawy dla teologii wspólnoty, „Gen's” 3(2005), nr 4, s. 7-13.
- C z a j a A., *Communio* w eklezjologii Soboru Watykańskiego II i w dokumentach posoborowych, w: *Communio* w chrześcijańskiej refleksji o Kościele, red. A. Czaja, M. Marczewski, Lublin: TN KUL 2004, s. 109-133.
- K a s p e r W Kościół jako wspólnota. Refleksje nad eklezjologiczną ideą przewodnią Soboru Watykańskiego II, „Communio” 6(1986), nr 4, s. 26-42.
- L u b i c h Ch., Zjednoczenie z Bogiem, „Gen's” 2(2004), nr 3, s. 56-63.
- N a g y S., Kościół na progu trzeciego tysiąclecia, w: Kościół kierowany przez Słowo Boże sprawuje tajemnice Chrystusa dla zbawienia świata. Nadzwyczajny Synod Biskupów 1985, Wrocław: Wyd. Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej 1986, s. 85-99.
- N a g y S., Po dwudziestu latach (O II Nadzwyczajnym Synodzie Biskupów z teologiem ekspertem synodalnym ks. prof. dr. Stanisławem Nagym SCJ rozmawia Joanna Lubieniecka), „Communio” 6(1986), nr 4, s. 3-21.
- N a p i ó r k o w s k i A. A., *Ecclesia-unionis personarum* w myśli Jana Pawła II, „Sosnowieckie Studia Teologiczne”, t. VII, red. J. Orzeszyna, Kraków–Sosnowiec: Sosnowieckie Seminarium Duchowne 2005, s. 85-104.
- N a p i ó r k o w s k i A. A., *Mysterium unionis*. Eklezjalny paradygmat dziejów zbawienia (Myśl teologiczna, t. 53), Kraków: Wyd. WAM 2006.
- P a s z k o w s k a T., *Communio* jako paradygmat teologii duchowości, w: *Communio* w chrześcijańskiej refleksji o Kościele, red. A. Czaja, M. Marczewski, Lublin: TN KUL 2004, s. 463-482.
- S t r o b a J., Ucieczka w tajemnicę? O Synodzie Nadzwyczajnym Biskupów 1985, w: Kościół kierowany przez Słowo Boże sprawuje tajemnice Chrystusa dla zbawienia świata. Nadzwyczajny Synod Biskupów 1985, Wrocław: Wyd. Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej 1986, s. 63-83.

THE SPIRITUALITY OF COMMUNION
ACCORDING TO JOHN PAUL II'S APOSTOLIC LETTER
NOVO MILLENNIO INEUNTE

S u m m a r y

In order to define how John Paul II approached to the issue of the spirituality of communion in his apostolic Letter *Novo millennio ineunte* the author has shown first the circumstances in which the Pope-Pole turned to the faithful. He called them to propagate it. Then the author seeks to show what this spirituality, its essence, meant for the Holy Father. In the course of further research activities the author defined the goal for John Paul II's popularisation of the spirituality of communion. Then he characterised the manner in which the Pope made real in the faithful this spirituality and the appropriate means through which to shape it in oneself and in others.

Translated by Jan Kłós

Słowa kluczowe: komunია (*koinonia*), *Ecclesia* – *Communio personarum*, duchowość komunii, miłość.

Key words: communion (*koinonia*), *Ecclesia* – *Communio personarum*, spirituality of communion, love.